

Innspill til ekspertgruppen for sirkulær økonomi

Norge har et av verdens høyeste forbruk per innbygger og vår økonomi er kun 2,4 prosent sirkulær.¹

Forbrukerrådet mener forbrukerperspektivet må vektlegges sterkere når vi legger om fra en lineær økonomi basert på «bruk og kast» til en sirkulær økonomi basert på ombruk, reparasjon og gjenvinning. Det miljøvennlige valget må bli det beste alternativet for alle forbrukere, uavhengig av sosial status, miljøengasjement og inntekt. Teknologiske nyvinninger er en del av løsningen, men endrede forbruksmønstre og redusert forbruk er avgjørende for at omstillingen skal lykkes.

Forbrukerrådets hovedpunkter kan oppsummeres slik:

- Forbrukernes betydning og rolle i omstillingen må gis mye større vekt. Dyrtiden begrenser forbrukernes mulighet til å ta miljøvennlige valg. Forbrukerrådet anbefaler å vektlegge tiltak som bidrar både til redusert forbruk og at forbrukerne kan spare penger samtidig.
- Skatter og avgifter må fremme holdbarhet, gjenbruk og reparasjoner, og motvirke omsetning av produkter som har kort levetid eller ikke kan repareres.
- Moms på brukthandel og på reparasjoner av blant annet sykler, hvitevarer, elektronikk, møbler, klær og sko bør enten reduseres kraftig eller fjernes helt slik at det blir mer attraktivt å reparere og kjøpe brukt fremfor å kjøpe nytt

Hva er den største utfordringen for at din sektor skal bli mer sirkulær?²

Som forbrukere vil vi alle bli påvirket av klimautfordringer og overgang til et mer bærekraftig levesett. I den pågående dyrtiden sliter mange forbrukere med å få endene til å møtes.³ Mange husholdninger kan ikke betale en høyere pris for en mer bærekraftig vare. For å få til en rettferdig omstilling bør myndighetene derfor fokusere på tiltak som gjør det mulig å spare både penger og miljø.

b. Manglende eller ineffektive reguleringer?

Forbrukerkjøpsloven og øvrige forbrukerrettigheter har blitt utviklet for å fungere i en lineær økonomi, ikke i en sirkulær økonomi. Når forbruker blir en bruker – når vi leier eller leaser et produkt istedenfor å kjøpe det – har vi behov for annerledes, men ikke mindre, forbrukerbeskyttelse. At flere bruker samme produkt framfor at alle eier sitt eget vil

¹ [Ny rapport viser at norsk økonomi kun er 2,4 prosent sirkulær – Forbrukerrådet \(forbrukerradet.no\)](https://forbrukerradet.no/ny-ny-rapport-viser-at-norsk-okonomi-kun-er-2-4-prosent-sirkulær)

² Forbrukerrådet har svart på de problemstillingene som er mest relevante for oss, og alle spørsmål er derfor ikke med.

³ [Dyrtid 4 - Det er ikke over ennå. Husholdenes økonomiske trygghet i august 2023 \(oslomet.no\)](https://oslomet.no/dyrtid-4-det-er-ikke-over-ennå-husholdenes-økonomiske-trygghet-i-august-2023)

redusere behovet for ny vareproduksjon og redusere energibruk, uttak av ressurser og avfall.

Forbrukerrådet gjennomførte i 2023 en leievilkårsundersøkelse hvor det fremgikk at 23 av 30 aktører innen leiemarkedene for klær, verktøy, tilhengere og sportsutstyr gjennomgående ga forbrukerne langt dårligere rettigheter enn de ville hatt ved nykjøp. Ny forbrukerlovgivning for leie av ting vil gjøre sirkulære forretningsmodeller tryggere for forbrukere. I tillegg bør det å leie bli mer økonomisk gunstig.

Mye av lovgivningen som fremmer sirkulær økonomi stammer fra EU. Holdbare og reparerbare produkter er kjernen i handlingsplanen for sirkulær økonomi, som konkretiseres videre i initiativet for bærekraftige produkter. Sentrale vedtak gjelder økodesign⁴, rett til reparasjoner, forbud mot destruksjon av usolgte tekstiler og strengere krav til miljøinformasjon. Noe av dette følges opp i nytt lovverk, blant annet om bærekraftige produkter og verdikjeder, samt i økodesignforskriften.

Forbrukerrådet mener at Norge både bør implementere lovverk fra EU som gir økte forbrukerrettigheter i en sirkulær økonomi, og utfylle dette med egne tiltak. Dette gjøres allerede med fem års reklamasjonstid for en rekke varer som er ment å vare lenger enn tre til fire år. Det bør vurderes om reklamasjonstid for enkelte produktgrupper bør økes parallelt med innføringen av krav om lenger holdbarhetstid. Det bør også vurderes å stille krav til garanti på reparasjon, slik noen aktører allerede gjør.⁵

Overforbruk er et problem for miljøet og for den enkeltes økonomi samtidig som markedsføringspresset øker. Markedsføring fra kundeklubber gjør at halvparten kjøper mer enn de opprinnelig hadde planlagt.⁶ Forbrukerbeskyttelsen på dette feltet må styrkes, både gjennom innskjerpinger i, og bedre håndheving av, eksisterende regelverk.

c. Manglende kunnskap eller bevissthet?

Informasjon er et sentralt virkemiddel i forbrukerpolitikken. Informasjon fremmer forbrukermakt og gjør det mulig å ta opplyste valg om varer og tjenester som tilbys i markedet, samt kjenne forbrukerrettighetene. Forbrukerrådet mener det er nødvendig å forsterke krav til tydelig informasjon om produkter, slik at forbrukere får mulighet til å orientere seg best mulig om varenes holdbarhet, hvorvidt de kan repareres og miljøbelastningen. Miljøinformasjonsloven og den nye åpenhetsloven (etikkinformasjonsloven) vil her kunne være viktige virkemidler for å sikre slik informasjon. Tydelige merkeordninger må gjøre det enkelt for forbrukere å velge bærekraftig. Dette krever pålitelig og relevant informasjon.

⁴ Utdypende informasjon om Forbrukerrådets syn på Økodesignforskriften kan leses her: [Microsoft Word - Høringssvar økodesignforskriften \(forbrukerradet.no\)](https://www.forbrukerradet.no/ord/horingssvar-okodesignforskriften)

⁵ [Verksteder vil gi to års garanti på reparasjon av elektronikk \(klimaoslo.no\)](https://www.klimaoslo.no/verksteder-vil-gi-to-ars-garanti-pa-reparasjon-av-elektronikk)

⁶ Foreløpig upublisert undersøkelse gjort på vegne av Forbrukerrådet.

Alle bransjer må legge til rette for at det skal være enkelt å ta miljøvennlige valg. Grønnavsking må forhindres gjennom at informasjonen som gis faktisk er korrekt, relevant og ikke villedende. Videre må forbrukere sikres informasjon i kjøpsøyeblikket som gjør det lettere å velge miljøvennlig, for eksempel om levetid, reparerbarhet eller innhold av skadelige kjemikalier.

d. Mangelfulle avgifter eller subsidier?

Forbrukerrådet mener at skatter og avgifter i større grad må tas i bruk for å korrigere markedssvikt og fremme en mer effektiv ressursbruk. Vi kan ikke innrette samfunnet på en slik måte at vi belønnes for å bruke og kaste, mens det er dyrt og vanskelig å ta vare på det vi allerede har. Reduserte mva-satser som fremmer reparasjon og/eller skattefradrag for reparasjoner kan være hensiktsmessige virkemidler for å oppnå økt sirkularitet i økonomien. Dette har også støtte i befolkningen.

Norstat har gjennomført flere befolkningsundersøkelser for Forbrukerrådet, blant annet i 2021 og 2023, som viser at nesten ni av ti ønsker reduksjon eller fritak av moms på reparasjoner. I februar 2023 oppga 87 prosent at de mener at moms på reparasjonstjenester enten bør reduseres (36 prosent) eller fjernes helt (51 prosent). Pris fremstår som en viktig barriere for reparasjon.

Forbrukerrådet mener også det må bli enklere og mer attraktivt for forbrukere å kjøpe brukt fremfor nytt. I dag betaler man moms på avansen når man kjøper en brukt vare, til tross for at noen allerede har betalt moms da varen var ny. Momsfritak på brukte varer kan derfor være et velegnet tiltak som reduserer pris og kan bidra til å øke andelen bruktkjøp i Norge.

Et flertall oppbevarer gamle mobiltelefoner, nettbrett og PCer hjemme, selv om produktet ikke lenger er i bruk.⁷ Myndighetene bør innføre tiltak som gjør det enklere, tryggere og eller mer lønnsomt for forbrukere å sikre gjenbruk eller gjenvinning av slike produkter. For ødelagte produkter bør man vurdere å gi forbrukere noe økonomisk kompensasjon, for eksempel at man får tilbake den iboende verdien for kritiske råmaterialer ved innlevering.

Hvilke nye virkemidler vil kunne bidra til at din sektor blir mer sirkulær? Nevn inntil tre virkemidler.

- Kutt i merverdiavgiften for reparasjoner og brukthandel.
- Styrke forbrukerrettighetene og forbrukerbeskyttelsen knyttet til leie og leasing.
- Gjøre det enklere og mer lønnsomt å sikre at produkter og råmaterialer gjenvinnes, blant annet gjennom utvidet produsentansvar og økonomisk kompensasjon for innlevering av produkter.

20.08.2024/Forbrukerrådet